

KS. KRZYSZTOF MARCJANOWICZ, KS. JANUSZ MIECZKOWSKI

II Międzynarodowe Sympozjum Liturgiczne *Ad fontes liturgicos* (Lwów, 26–27 października 2011)

W dniach 26–27 października 2011 w siedzibie Ukraińskiego Uniwersytetu Katolickiego we Lwowie odbyło się II Międzynarodowe Sympozjum Liturgiczne *Ad fontes liturgicos*, które poświęcone zostało tematyce badań źródeł liturgii biskupiej. Organizatorami sympozjum były Ukraińskie Centrum Liturgiczne (Lwów), Ukraińskie Teologiczne Towarzystwo Naukowe (Lwów), Instytut Liturgiczny Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II (Kraków) oraz Greckokatolicki Wydział Teologiczny Uniwersytetu w Preszowie (Słowacja).

Sympozjum otwarła dr Anna Bodnar, prezes Ukraińskiego Towarzystwa Teologicznego, która wyraziła ogromną radość, że mogło dojść do tego spotkania we Lwowie. O przewodniczenie przedpołudniowej sesji poproszony został dr Taras Shmanko z Ukraińskiego Centrum Liturgicznego we Lwowie.

Po przywitaniu gości poproszono o zabranie głosu pierwszego prelegenta. Ks. dr Marcel Mojszeż z Preszowa przedstawił referat pt. *Liturgia pod przewodnictwem biskupa jako źródło rozumienia liturgii Kościoła*. Swoją wypowiedź rozpoczął on od wyjaśnienia terminów: służba Bogu i służba Boga ludziom. Następnie zanalizował w tej perspektywie wielkoczwartkowy obrzęd *mandatum*. Biskup reprezentuje Boga, który obmywa i całuje nogi. Nie jest to tylko reprezentacja symboliczna, ponieważ liturgia to *actio Dei*, dzieło samego Boga. Służba biskupa ma być więc ikoną służby samego Chrystusa (por. Mk 10, 35).

Drugim prelegentem był dr Wasyl Rudejko reprezentujący Ukraiński Katolicki Uniwersytet we Lwowie. Ukazał on *Rolę biskupa w Liturgii Godzin*. Na początku wskazał na różnice między liturgią episkopalną a sprawowaną na parafiach. Ukazał postać biskupa jako ikony Chrystusa. Liturgia biskupia jest więc modlitwą Kościoła za swoją Głową – Chrystusem. Taką strukturę zgromadzenia podkreślają przede wszystkim miejsce przewodniczenia oraz miejsce głoszenia słowa Bożego (*bina*).

Kolejny referent dr Mychajło Petrowycz (Ukraiński Katolicki Uniwersytet) zajął się przedstawieniem *Projektu reformy archijeratykonu Międzydiecezjalnej Komisji Liturgicznej (Lwów 1930–1935)*. Komisja ta działająca w latach trzydziestych XX wieku przygotowywała reformę archijeratykonu, czyli księgi liturgicznej dla biskupa. Prelegent scharakteryzował trudności lat trzydziestych i prześladowania w Rosji Sowieckiej oraz przedstawił osiągnięcia komisji, której prace były częściowo publikowane w Rzymie. Zwrócił uwagę na referat E. Budki i G. Kostielnika, w którym autorzy sięgają do źródeł (np. do archijeratykonu z 1716 roku).

Po krótkiej przerwie głos zabrał ks. prof. dr hab. Wojtech Boháč z Uniwersytetu Preszowskiego. Scharakteryzował on *Pierwszy archijeratykon eparchii preszowskiej*. Eparchia ta została utworzona 22 września 1818 roku, natomiast jej pierwszy archijeratykon napisany cyrylicą powstał w 1740 roku na polecenie Metropolity Grekokatolickiego z Kijowa. Książd Profesor opisał samą księgę, a także przedstawił niektóre jej obrzędy, np. wejście biskupa do cerkwi, rty ocyszczenia po sprofanowaniu świątyni czy błogosławieństwa różnych przedmiotów.

Kolejny prelegent ks. dr Janusz Mieczkowski z Krakowa przedstawił *Źródła liturgii papieskiej pierwszego tysiąclecia w Rzymie na przykładzie liturgii stacyjnej*. Odnosił się do czasów, w których nie było specjalnych ksiąg liturgicznych dla biskupa. Badacz tych czasów musi więc korzystać zarówno ze źródeł nieliturgicznych, takich jak *Kalendarz Filokala*, *Liber pontificalis*, *List Innocentego I do biskupa Gubbio Decencjusza*, jak i liturgicznych, np. do pierwszych lekcjonarzy, ewangeliarzy, sakramentarzy czy *ordines romani*.

Następny referat przedstawiła s. dr Wassa Larin z Uniwersytetu Wiedeńskiego (Austria). Choć tematem wystąpienia była *Wstępna aklamacja (wozglas) bizantyjskiej Bożej Liturgii „Błogosławione Królestwo” na tle innych aklamacji liturgicznych*, siostra doktor więcej uwagi poświęciła wybranym aspektom liturgii bizantyjskiej, takim jak kontrowersje wokół imienia imperatora czy korzenie niektórych rubryk i komentarzy liturgicznych.

Kolejny przedstawiciel lwowskiego środowiska dr Igor Skoczylas omówił dwa elementy służby biskupiej: *Obrzędy wizytacji kanonicznej i synodu biskupiego w archierejskich służebnikach Cerkwi unickiej XVIII wieku*. Przedstawił także ich znaczenie i korzenie historyczne, sięgając aż do XIII wieku. Zwrócił jednak uwagę, że pierwszy w unickiej tradycji kodeks wizytacji i „soborowania” pojawił się dopiero w XVIII wieku. Kościół unicki naśladował w ten sposób łacińskie wzorce i przyczyniał się do jedności.

Referat Jurija Derewjanczuka ze Lwowa pt. *Anton Petruszewycz jako badacz archijeratykonu* kończył sesję przedpołudniową. Autor przedstawił w nim postać wybitnego ukraińskiego kolekcjonera, historiografa i znawcy języków Antona Petruszewycza (1821–1878), który badał najstarsze znane w XIX wieku rękopisy liturgiczne.

Sesję popołudniową poprowadził dr Mychajło Petrowycz. Jako pierwszego prelegenta zaprosił on dra Petro Sabata z Lwowa, który przybliżył uczestnikom sympozjum *Znaczenie rękopisu Trebnika (XV/XVI w.) Apostolskiej Biblioteki Watykańskiej (Borgio Illirico 16) dla badania liturgii pontyfikalnej w Cerkwi Kijowskiej*. Przedstawił on zarówno szczegóły paleograficzne rękopisu, którego proces kształtowania zakończył się około 1580 roku, jak również ukazał jego historyczne znaczenie, szczególnie w czasach prawosławnego metropolity kijowskiego Piotra Mohyły (1574–1647).

Następnie ks. dr Krzysztof Marcjanowicz z Krakowa przedstawił referat pt. „*De sacro altaris mysterio*” i „*Ordinarium Innocenti III*” jako źródła poznania liturgii pontyfikalnej i jej znaczenia na przełomie XII i XIII wieku. Zaprezentował on szczególnie moment dla liturgii pontyfikalnej w Rzymie, którym był pontyfikat Innocentego III (1198–1216). Wspomniane wyżej dzieła ukazują dwa oblicza liturgii. Traktat Innocentego skupia się na teologii i znaczeniu rytu eucharystycznego, podczas gdy księga liturgiczna opisuje *modus celebrandi*. Każdy element rytu posiada swoje odrębne znaczenie uzyskane na podstawie historii, naturalnej i wewnętrznej jakości lub alegorycznej atrybucji.

Kolejny referent mgr Michał Glewańiak z Biblioteki Uniwersytetu w Preszowie przedstawił *Nieznaną serbski rękopiśmienny archijeratikon XVII wieku w Eparchialnej Bibliotece Arcybiskupstwa Greckokatolickiego w Preszowie*. Zajął się analizą językową tej księgi, dowodząc, iż jest ona prawdziwym archijeratikonem. Znajduje się w niej bowiem 26 różnych czynności wykonywanych przez biskupa.

Wystąpienie dra Maksyma Tyma z Seminarium Duchownego we Lwowie miało wymiar bardziej teologiczny, gdyż autor starał się ukazać *Obraz biskupa i jego posługi na podstawie tekstów liturgii bizantyjskiej*. Swoją wywód rozpoczął od pokazania przewagi liturgicznych tekstów poetyckich nad opracowaniami jurydycznymi czy patrystycznymi. Ukazał znaczenie takich słów jak „ojciec”, „pasterz”, „uświęciciel” czy „obrońca wiary i Kościoła”. Podkreślił, iż hymnografia demonstrowa tytuły biskupie, kładąc nacisk na duchowy i charyzmatyczny aspekt funkcji episkopalnej, a nie na jej jurydyczny charakter.

Ostatnim prelegentem był dr Taras Shmanko. Rozpoczął od usprawiedliwienia nieobecności współorganizatora tego spotkania ks. dra hab. Przemysława Nowakowskiego i przedstawił główne tezy przygotowanego przez niego referatu: *Pontyfikat – służebnik swjaitelskij biskupów przemyskich końca XVII wieku z Biblioteki Watykańskiej, Vat. Slav. 44*. Po skończeniu tej prezentacji przeszedł do swojego wystąpienia pt. *Rękopiśmienne archijeratikony bibliotek lwowskich*. Wykazał, że w bibliotekach Lwowa znajduje się 18 kodeksów odnoszących się do liturgii biskupiej, które pochodzą z XVI (1), XVII (4), XVIII (8) i XIX (5) wieku. Omawiając przykładowe rękopisy, charakteryzował ich pochodzenie, historię i właściwe im osobliwości.

Pierwszy dzień sympozjum zakończyła dyskusja, w której zwracano uwagę na wiele niezbadanych źródeł, teologię wynikającą z tekstów liturgicznych oraz wzajemne wpływy liturgii wschodniej i zachodniej.

W drugim dniu uczestnicy sympozjum zostali zaproszeni do zwiedzenia greckokatolickiego klasztoru studentów w Uniowie, który w przeszłości pełnił ważną rolę w procesie drukowania ksiąg Kościoła wschodniego.